

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Перехід до ринкових відносин, нові соціально-економічні умови розвитку Української держави, її входження до світового співтовариства спонукають до змін в усіх сферах суспільного життя, зокрема, в системі освіти, яка становить основу відтворення інтелектуального й духовного потенціалу народу, слугує потужним засобом розв'язання проблем розвитку науки й техніки, культури й національного відродження, становлення державності, утвердження принципів демократії, професіоналізації життя країни.

У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні проблеми розбудови демократичної держави. Особливої актуальності набуває проблема підготовки менеджерів зовнішньоекономічної діяльності – дещо специфічного соціального прошарку людей, які мають значний вплив на економічне життя суспільства.

Тривалий час цій проблемі в нашій країні, з певних об'єктивних причин, не приділялась належна увага, оскільки це потребує активних пошуків у визначенні змісту й методів у її розв'язанні. Адже майбутнім менеджерам потрібна не тільки солідна професійна база знань, набутих у вищому навчальному закладі, але й обов'язково володіти іноземними мовами – щонайбільше в професійному аспекті. Володіння іноземною мовою майбутніми фахівцями розглядається нині як атрибут інтелектуального розвитку людини з вищою освітою, і умова успішної діяльності у сфері виробництва й менеджменту.

Важливі завдання щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності, орієнтованих на нові реалії життя, інтелектуально та духовно розвинених та аналіз психолого-педагогічної і професійно-економічної літератури засвідчили, що особливого значення набуває створення відповідних педагогічних умов щодо готовності майбутніх фахівців сфери менеджменту до професійного іншомовного спілкування. На основі змістового аналізу готовності до досліджуваної нами розумово-мовленнєвої якості особистості, аналізу теоретичних основ формування означеної якості, аналізу визначених та обґрунтованих нами педагогічних умов була розроблена методика проведення формувального етапу експерименту з формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності та проаналізована ефективність створеної методики, що є **метою** даної статті.

У розв'язанні цих завдань ми спиралися на результати досліджень О. Бикова, Р. Ваврик, С. Воробйової, І. Герасимової, Л. Григорчука, М. Дяченко, Л. Кандибович, К. Макагон, П. Матвієнка, С. Радченка, О. Томаса, які дозволили нам стверджувати наявність значного теоретичного й експериментального матеріалу щодо готовності особистості до різних видів діяльності, визначити зміст, структуру, основні параметри й умови, які впливають на динаміку і стійкість цієї якості.

Усе ж і дотепер відсутній загальноприйнятий погляд на сутність поняття «готовність», однозначне визначення її структури, показників і рівнів сформованості цієї розумово-мовленнєвої спроможності.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з розглядуваної проблеми засвідчив, що у сучасній теоретичній базі існують різні підходи до визначення цього поняття. Невипадково всі науковці, досліджуючи у різних аспектах природу змісту феномена готовності,

погоджуються з тим, що цей зміст виражає сутність позитивної спрямованості особистості на професійну діяльність.

Прийнято розрізняти досліджувану готовність як реалію психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізіологічну (Р. Сафін), попередню й тимчасову, тобто інтуїтивну (М. Дяченко, Л. Кандибович), психологічну й практичну (М. Левітов, В. Мясіщев, В. Сластьонін), загальну і спеціальну (Б. Ананьєв).

Питанню про структуру готовності до будь-якої діяльності присвячені наукові праці багатьох вчених (О. Бойка, С. Воробйової, Л. Григорчука, М. Дяченко, Л. Кандибович, П. Матвієнка та ін.). Загальновизнано, що структуру готовності особистості до будь-якої діяльності потрібно розглядати в єдності трьох компонентів: когнітивного, операційного, мотиваційного.

У своєму дослідженні ми виходимо з того, що готовність до професійного іншомовного спілкування – це є не тільки стан особистості, але й динамічна і водночас стійка характеристика майбутнього менеджера зовнішньоекономічної діяльності, котра тісно пов'язана з усіма структурними елементами підготовки, вивченням всебічно обґрунтованої концепції формування особистості менеджера як фахівця, що дозволяє нам розглядати готовність до професійного іншомовного спілкування як систему взаємозалежних і взаємозумовлених компонентів:

1. Мотиваційного (усвідомлення комунікативних цінностей, пробудження у студентів інтересу до осмислення потреби оволодіння технологіями іншомовного професійно значущого спілкування).

2. Змістового (забезпечення орієнтації менеджера зовнішньоекономічної діяльності у сфері власної професійної діяльності).

3. Операційного (вміння майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності використовувати певний вантаж спеціальних знань і вмінь, володіти евристичними методами технології розв'язання економічних завдань, порівнювати й аналізувати вибір рішень таких завдань, емоційно-ціннісне ставлення до них, здійснення творчих актів спілкування з іноземними партнерами у сферах професійної діяльності).

Кожен із структурних компонентів поєднує в собі комплекс відповідних знань, умінь і навичок, характеризується відповідними показниками, зокрема, сформованістю готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності є: мотиваційний компонент (інтерес до роботи в умовах альтернативних варіантів утворення з використанням сучасних інформаційних технологій, спрямованість на мовленнєве самовдосконалення, оволодіння прийомами й уміннями професійно орієнтованого іншомовного спілкування), змістовий компонент (обізнаність з сутністю, специфікою, правилами і нормами професійного іншомовного спілкування), операційний компонент (блок, який передбачає операції цілепередбачення, пов'язані з моделюванням студентами своєї діяльності для вирішення завдань їхньої майбутньої діяльності, використання сучасних інформаційних технологій, оригінальність та варіативність вибору шляхів розв'язання завдань зовнішньоекономічної діяльності, здатність гнучко й ефективно використовувати їх в ситуаціях професійної взаємодії).

Отже, готовність майбутнього менеджера зовнішньоекономічної діяльності до професійного іншомовного спілкування становить важливий компонент загальної фахової компетентності, інтегративну особистісну якість, якою визначається здатність налагоджувати продуктивні комунікативні контакти з партнерами за їхньою спільною діяльністю, ефективно використовувати вербальні й невербальні засоби іншомовного спілкування.

Готовність майбутнього менеджера зовнішньоекономічної діяльності до професійного іншомовного спілкування характеризується різними рівнями свого виявлення: емпіричним

(низьким), репродуктивним (середнім) і творчим (високим), що конче потрібно враховувати під час організації педагогічного впливу на цей процес.

На констатувальному етапі дослідження виявлено переважно репродуктивний (середній) та емпіричний (низький) рівні готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів. Це дало нам підстави стверджувати, що стихійне формування готовності до професійного іншомовного спілкування не забезпечує високо якісної підготовки багатьох студентів-менеджерів до ефективної фахової діяльності.

У зв'язку з цим продовжує існувати потреба у науковому обґрунтуванні педагогічних умов і визначенні шляхів підвищення ефективності формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності під час навчання у вищому навчальному закладі.

У дослідженні нами враховувалось те, що для організації роботи з формування готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності вкрай важливими є сформульовані дослідниками (М. Жинкіним, О. Леонтьєвим, А. Марковою, В. Семиченко та ін.) положення, що впливають з теорії мовленнєвої діяльності, згідно з якою спілкування потрібно розглядати як мовленнєву діяльність – один із різновидів загальної діяльності людини (поруч з трудовою, суспільною, пізнавальною); реалізація будь-якого виду мовленнєвої діяльності вимагає від студентів необхідних для спілкування комунікативних умінь, які б спирались на належні понятійні знання (лінгвістичні – розгорнуте висловлювання, текст, його частини і способи їх зв'язку, стилі мовлення; мовленнєвознавчі – типи мовлення, зміст, тема, теза, аргумент, вступ, висновок; операційні – правила і способи побудови зв'язного тексту).

У дослідженні обґрунтовано педагогічні умови, які вагомо сприяють формуванню готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності. Такими умовами можуть слугувати:

- сприяння усвідомленню студентами ролі професійного іншомовного спілкування у зовнішньоекономічній діяльності менеджера;
- реалізація контекстного підходу до навчального процесу;
- використання форм і методів інтерактивного навчання;
- забезпечення рефлексивного аналізу майбутніми менеджерами власних комунікативних можливостей.

Визначені умови покладено в основу створеної нами педагогічної технології, яка поєднувала в собі комплекс форм, методів і прийомів, спрямованих на розвиток і корекцію структурних компонентів професійного іншомовного мовлення майбутніх менеджерів.

У педагогічному експерименті було чітко визначено 3 етапи:

- підготовчий (відбір дидактичних матеріалів і завдань, підготовка тестів для визначення рівнів сформованості досліджуваної готовності);
- основний (проведення експерименту);
- підсумковий (опрацювання одержаних результатів, їхня інтерпретація, підготовка методичних рекомендацій і впровадження їх у практику викладання іноземних мов у неможовному вищому навчальному закладі).

Формувальний етап експерименту проводився поетапно на базі Вінницької філії Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» упродовж 2003 – 2006 навчальних років.

Для експерименту було відібрано контрольні й експериментальні групи студентів з приблизно однаковим складом і вихідним рівнем знань з іноземної мови. Загалом у дослідженні на різних його етапах взяли участь 420 студентів 1 – 3 курсів. Їх було розподілено по контрольних (КГ) й експериментальних (ЕГ) групах таким чином:

II семестр 2003 – 2004 навчального року дві експериментальні групи (104 особи), дві контрольні групи (112 осіб) II курсу;

I та II семестри 2004 – 2005 навчального року дві експериментальні групи (100 осіб), дві контрольні групи I та II курсу (104 особи).

До участі в експерименті залучались також інші викладачі кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Вінницької філії Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» (з педагогічним стажем роботи від 5 до 15 років) як компетентні арбітри, що забезпечило об'єктивність оцінки знань, навичок і умінь студентів.

Під час проведення педагогічного експерименту ставилося за мету розв'язання таких завдань:

- визначення методики експериментального навчання, якою передбачалося використання інтерактивних форм, методів, прийомів і видів навчальної діяльності студентів, що забезпечило б формування готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності;

- посилення професійної спрямованості вивчення іноземної мови засобами автентичних матеріалів професійно значущого характеру, розв'язання комунікативних завдань;

- формування сприятливого психологічного клімату через розвиток у студентів інтересу до іноземної мови й автентичних матеріалів на основі особистісно орієнтованого підходу для досягнення комунікативних завдань.

Проведений експеримент призвів до суттєвих якісних змін у мовленні студентів, що, у свою чергу, спричинилося до змін у рівнях сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Узагальненими кількісними показниками рівнів сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів ми вважали суму балів, отриману кожним студентом за виконання усіх завдань. Оскільки завдань було чотири, тому в залежності від якості їхнього виконання, кожне завдання оцінювалося 50 – 0 балами, тому, як і на констатувальному етапі експерименту, високим вважався рівень, якщо студент набрав 200 – 150 балів, середнім – 149 – 100 балів, низьким – 100 і менше балів.

Відповідні кількісні дані наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені кількісні дані про рівні сформованості готовності студентів-менеджерів до професійного іншомовного спілкування

Р і в н і	Групи							
	Експериментальна				Контрольна			
	до експер.		після експер.		до експер.		після експер.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
низький	55	27	23	11	61	28	50	23
середній	122	59,8	139	68	133	61,6	138	64
високий	27	13,2	42	21	22	10,4	28	13

Як це засвідчується показниками таблиці, до навчання за експериментальною методикою в експериментальній і контрольній групах переважав репродуктивний (середній) й емпіричний (низький) рівні сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування студентів-менеджерів. Причому обидві групи виявились майже однаковими за стартовим рівнем мовної підготовки: показники кількості осіб з низьким рівнем сформованості готовності відрізнялись лише на 1 % (в експериментальній групі – 27 %, у контрольній – 28 %); показники середнього рівня – на 1,8 % (в експериментальній групі –

59,8 %, у контрольній – 61,6 %); показники творчого (високого) рівня – на 3,2 % (в експериментальній групі – 13,2 %, у контрольній – 10,4 %).

Після навчання за експериментальною методикою рівень сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів залишається емпіричним (низьким) лише у 11 % студентів експериментальної групи, тим часом як у контрольній групі цей показник становить 23 %. Репродуктивний (середній) рівень сформованості такої готовності виявлено у 68 % студентів з експериментальної групи і 64 % з контрольної групи. Показник творчого (високого) рівня на 7,8 % вищий в експериментальній групі (21 % проти 13,2 %). Після проведення експерименту з формування готовності до професійного іншомовного спілкування у студентів експериментальної групи виявлено репродуктивний (середній) і творчий (високий) рівні сформованості згаданої готовності.

Динаміку цих змін унаочнює подана нижче діаграма 1.

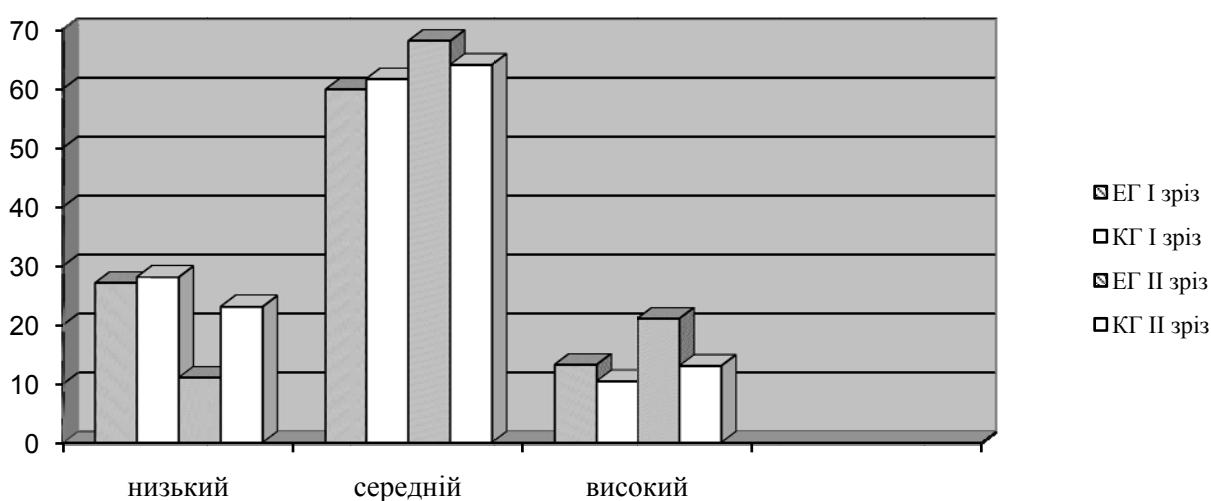

Рис. 1. Динаміка змін рівнів сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (I зріз – до експерименту, II зріз – після експерименту)

Одержані результати засвідчують, що за стартової рівності всіх чинників позитивний зсув показників рівнів сформованості готовності до професійного іншомовного спілкування майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності зумовлений введенням у навчання експериментальних груп дидактичної технології формування готовності до професійного іншомовного спілкування студентів – менеджерів.

Використання непараметричного критерію Вілкоксона засвідчило статистичну достовірність цих змін ($\alpha=0,05$). Цим підтверджується позитивний вплив визначених педагогічних умов і розробленої на їхній основі методики формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки з даного дослідження. Отже, якісний і кількісний аналіз результатів педагогічного експерименту дозволяє стверджувати, що проведений експеримент підтвердив дидактичну ефективність розробленої методики з використанням автентичних матеріалів професійно значущого характеру, навчально-рольових ігор та комплексу вправ, спрямованих на розвиток умінь та навичок, необхідних для професійного іншомовного спілкування, а також наукову обґрунтованість педагогічних умов (усвідомлення ролі професійного іншомовного спілкування у зовнішньоекономічній діяльності менеджера; контекстний характер навчального процесу; використання форм і методів інтерактивного навчання;

забезпечення рефлексивного аналізу майбутніми менеджерами власних комунікативних можливостей) та їх врахування у процесі навчання студентів іноземній мові професійно значущого характеру.

Використання розробленої нами методики переконало, що за її допомогою ефективно розв'язується цілий комплекс важливих завдань: набуття студентами знань про країну, мова якої вивчається, досвіду професійного іншомовного спілкування; розвиток не тільки пізнавальних, але й професійних мотивів; активізація навчального процесу й надання йому творчого характеру; удосконалення комунікативних умінь і навичок соціальної взаємодії, індивідуального та колективного прийняття рішень; підвищення навчальної успішності студентів-менеджерів.

Розроблена методика з формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності може стати одним із резервів підвищення якості підготовки фахівців сфери економіки та менеджменту у вищих навчальних закладах економічного напрямку.

В статті представлено аналіз результатів експериментального дослідження готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: готовність, професійне іншомовне спілкування, компоненти та рівні готовності, педагогічні умови.

В статье представлен анализ результатов экспериментального исследования готовности к профессиональному иностранному общению у будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: готовность, профессиональное иностранное общение, компоненты и уровни готовности, педагогические условия.

In the article the results of experimental checking of preparedness formation for professional foreign language communication with the future specialists in the sphere of management are submitted.

Key words: of preparedness, professional foreign language communication, components and levels of preparedness, pedagogical conditions.

УДК 378.147
ББК 68.439

В.Є. Лукін
м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Одним із вирішальних факторів успішної трансформації та модернізації Збройних Сил України (ЗСУ) на теперішньому етапі їх функціонування є широкомасштабна реформа системи військової освіти. Світовий досвід свідчить, що ця реформа можлива лише за рахунок впровадження безперервної ступеневої системи навчання військових фахівців. Впровадження даної моделі навчання військових фахівців потребує спрямування зусиль на розвиток дистанційного навчання (ДН) у ЗСУ як одного з найбільш дієвих інструментів реалізації моделі безперервного навчання. Навчання військових фахівців доцільно організовувати та здійснювати за дистанційною або змішаною (очно-дистанційною, заочно-дистанційною) формами навчання або з використанням технологій дистанційного навчання: у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації; у системі професійної (командирської) підготовки при проведенні окремих занять або при вивченні окремих дисциплін (тем) або блоків дисциплін. Для здійснення ДН у ЗСУ потрібна організація системи дистанційного навчання (СДН) ЗСУ. СДН ЗСУ складається з сукупності взаємодіючих між собою з метою організації та здійснення дистанційного навчального процесу в єдиному інформаційно-освітньому середовищі: адміністративного персоналу; підрозділів дистанційного навчання;